

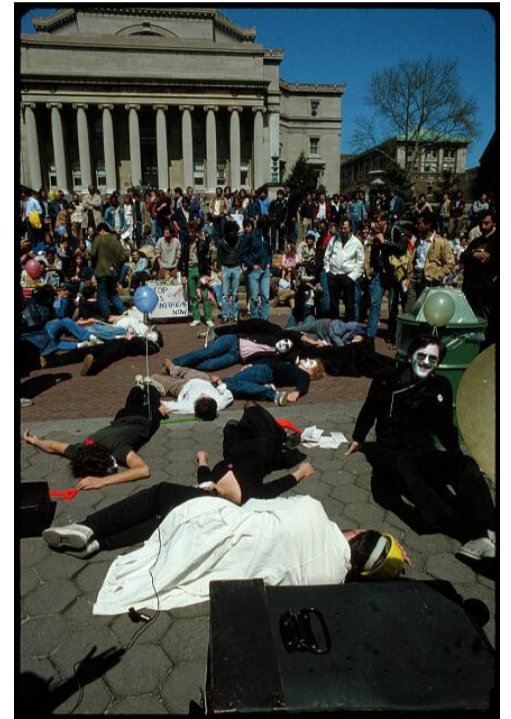
Drage kolegice i kolege, dragi prijatelji,

Centar za američke studije je otkazao sve planirane događaje za decembar u znak solidarnosti sa studentima Filozofskog, ali i svih drugih fakulteta širom države koji su stupili u blokade, zahtevajući pravdu i odgovornost. Inspirisani istrajnošću i hrabrošću studenata u njihovoj borbi, odlučili smo da čitav 57. broj Newslettera posvetimo protestima. Ovakve teme nas uče istoriji borbe za ljudska i građanska prava, borbi za jednakost, uče nas demokratskim vrednostima i solidarnosti, i pomažu da razumemo važne procese koji su bili pokretači ozbiljnih društvenih promena. U ovom broju, vodićemo vas kroz istoriju Sjedinjenih Američkih Država, kao i srpsko-američkih odnosa, kroz muziku i proteste, *flower power* šezdesete, studentske demonstracije na Univerzitetu Kolumbija, aktivizam pojedinaca i jednu prazničnu tradiciju koja se nekoliko puta našla i u centru borbe za društvene promene.

Centar za američke studije je uz studente!

Želimo vam svima srećne praznike!

Urednički tim

*Antiratne demonstracije, Univerzitet Kolumbija 1982.
Izvor: Library of Congress*

*Antiratne demonstracije u Čikagu 1968.
Izvor: Wikimedia*

Protesti, 22. decembar 2024. Beograd, Slavija

Konferencija za štampu ispred Filozofskog fakulteta, 9. decembar 2024.

Protesti ispred Rektorata

Promenjena vremena

Iako decembar nije „Mesec sećanja na proteste“ u Sjedinjenim Državama, savremeni trenutak dovoljan je šlagvort za podsećanje na američke umetnike koji su svojim delima jasno iskazali neslaganje sa američkim donosiocima odluka.

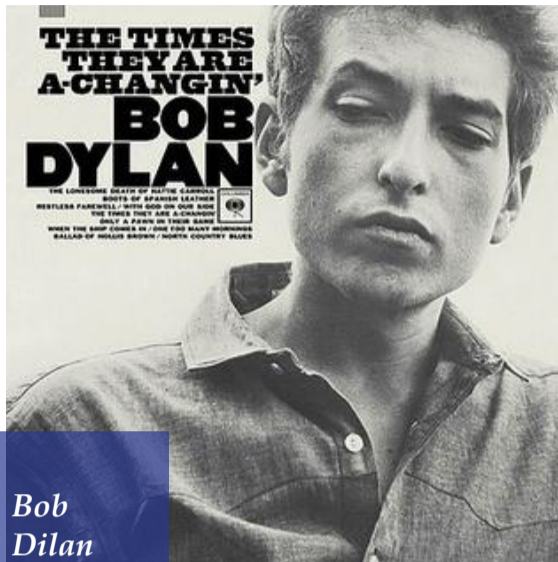
Upoređićemo dve političke pesme, iz pera dvoje kantautora, nastale sa više od pola veka vremenske distance.

Borba protiv nepravde u američkom društvu šezdesetih godina 20. veka nezamisliva je bez zvuka pesama Boba Dilana. U jeku pokreta za građanska prava, on je objavio album *The Times They Are a-Changin'* (1964), a na njemu istoimenu pesmu, koja će postati jedna od najupečatljivijih pesama američkog folka svih vremena. Dilan se u pet strofa od po deset stihova, koji dele završni stih, „vremena se menjaju“, obraća čitavom američkom društvu poput proroka. Obraćajući se roditeljima, on piše:

*„Your sons and your daughters
Are beyond your command
Your old road is rapidly agin'
Please get out of the new one“*

Pesnik upozorava političare, pisce i kritičare, i sve ostale kako je stari red neodrživ, i kako je na vidiku radikalna promena koja će društvene odnose okrenuti naglavačke. Gledano iz istorijske perspektive, teško je oceniti Dilanovo proročanstvo kao precizno. Uprkos značajnoj evoluciji američke popularne kulture u prethodnih 60 godina, odnosi moći pokazali su se poprilično otpornim na suštinske promene. Ipak, zbog toga što pravdu u američkom društvu opstruišu slični akteri kao i 1964. godine, mnogi muzičari iznova izvode Dilanovu himnu nade za promenu koja ne dolazi.

Prebacimo li se iz šezdesetih na početak 2020. godine, u Beloj kući zateći ćemo čoveka koji glorifikuje ono društvo protiv kog je Dilan pevao. Protiv Donalda Trampa, i vrednosti za koje se on zalaže, tada je pesmu napisala planetarno najpopularnija muzičarka – **Tejlor Swift**. Swift se pesmom *Only the Young* ne obraća čitavom narodu, kao Dilan, nego mladima, kao akterima čiji glas može da dovede do promene.

Bob
Dylan

Bob Dylan,
naslovnica singla „The
Times They Are a-Changin'“
Izvor: Wikipedia

Tejlor
Swift

Tejlor Swift, naslovnica singla „Only the Young!“,
Izvor: Wikipedia

Njeni stihovi direktno su upereni protiv američkog predsednika, ali i protiv američke administracije po pitanju masovnih ubistava u školama. U želji da mobilise mlade, tabor predsedničkog kandidata Džozefa Bajdena propagandno je koristio ovu pesmu tokom kampanje.

Uprkos tome što se pesma može svrstati u žanr sint-popa, Swift se nije ustručavala da naglasi da su Trampove ruke krvave:

*„You go to class, scared
Wondering where the best hiding spot would be
And the big bad man and his big bad clan
Their hands are stained with red
Oh, how quickly, they forget“*

Drastične su razlike između dva fenomena američke popularne kulture, Boba Dilana i Tejlor Swift. Uprkos tome, kroz dve predstavljene pesme uviđa se da američki kantautori, bez obzira na sve što ih deli, osećaju odgovornost da se oglase protiv nepravdi koje uviđaju u društvu, i da pozovu na protest i promenu. Izvesno je da *Only the Young*, toliko fokusirana na istorijski trenutak 2020. godine, neće imati dugovečnost univerzalne Dilanove pesme. No, globalni uticaj stvaralaštva Tejlor Swift može da podseti savremene stvaraoce da je odsustvo političkog angažmana u umetničkim delima – politički angažovano.

SRB-US ODNOSI

Katarina Beširević

STUDENTSKI BUNT

Šezdesete su bile decenija bunta, kontrakulture, ali i borbe za građanska prava, kako onih na unutrašnjem planu, tako i na međunarodnoj sceni. U Sjedinjenim Američkim Državama ove godine obeležile su borbe za prava Afroamerikanaca, za prava žena i LGBT+ zajednice, kao i protesti protiv Vijetnamskog rata. Sve ovo reflektovano je u muzici, na filmu, u pozorištu i drugim kulturnim sferama, a najveća i najvokalnija grupa koja je zahtevala društvene promene bili su studenti. Iako je društveni i državni sistem bio sasvim drugačiji od onog američkog, talas bunta protiv sistema šezdesetih preplavio je i Jugoslaviju.

Nadahnuti ideologijom nove levice, koja je okupila mlade globalno, nudeći im osećaj jedinstva u borbi za promene, i studenti u Jugoslaviji podigli su svoj glas protiv rata u Vijetnamu, ali i za promene unutar svoje države, tražeći veću ravnopravnost i dosledniju primenu samoupravljanja. Usled specifičnosti jugoslovenskog geopolitičkog položaja između Istoka i Zapada i njene nesvrstane politike, protesti protiv Vijetnamskog rata imali su i antiamerički i antiimperijalistički karakter. Ipak, kritika SAD odnosila se na državnu politiku, kao uostalom i u samoj Americi. U isto vreme dok je štampa bila preplavljena osudama američkog imperijalizma, i dok su na ulicama Beograda i Zagreba studenti izražavali solidarnost sa narodom Vijetnama i zahtevali obustavljanje rata, hipi pokret, rokenrol i američko alternativno pozorište (*Kosa*, *La Mama*, *Living teatar*) svojim uticajem oblikovali su jugoslovensku kulturu. Takođe, 1966. u Beograd je došla Džozan Baez, koja je bila među protagonistkinjama antiratnog protesta u Americi. Prve antiratne demonstracije studenti Beogradskog univerziteta pokrenuli su u februaru 1965. godine. U decembru 1966. talas protesta krenuo je iz Zagreba, ubrzo zahvativši i Beograd, gde su protesti postali i nasilni nakon što je policija izašla na ulice i sukobila se sa demonstrantima. Studenti su nastavili da iskazuju svoje nezadovoljstvo „sit-in“ protestima, vidom demonstriranja koji je šezdesetih asociran sa borbom za građanska prava u SAD. Nakon Zagreba i Beograda, protesti su buknuili i u drugim gradovima poput Novog Sada, Skoplja i Sarajeva.

Dve godine kasnije, studentske demonstracije 1968. prevazilazile su blokovsku podelu sveta pokrenuvši mlade od San Franciska, preko Tokija, Pariza, Varšave, Praga, do Beograda, Zagreba i Ljubljane. „Deca cveća“, kulturološki fenomen koji su stvorili mladi u SAD, bila su na čelu studentskih pobuna 1968, a samim tim bili su i inspiracija omladini u Jugoslaviji. U jugoslovenskoj štampi tih godina objavljivane su, pored modnih saveta za hipike, analize političkog i društvenog angažmana ove grupe društva, naročito u studentskim i omladinskim listovima poput *Studenta*, *Poleta* ili *Tribune*. Inspirisani hipi (kontra)kulturom i idejama nove levice, protesti 1968. u Jugoslaviji doživeli su vrhunac tokom šest junskih dana u Beogradu.

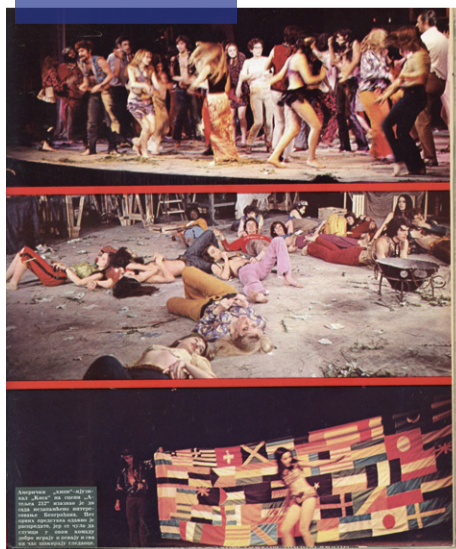

Demonstracije u Beogradu, jun 1968.
Izvor: Muzej Jugoslavije, Legat Stevana Kragujevića

Studenti su u 21. veku u SAD protestovali u više navrata, pružajući podršku različitim društvenim grupama u borbi za njihova prava, poput pokreta *Black Lives Matter*, ali i dižući ponovo glasove protiv rata i kršenja ljudskih prava u Pojasu Gaze. U Srbiji, studentski bunt je probuđen u decembru 2024. godine. Mladi ljudi zaustavili su rad fakulteta i univerziteta, a svakoga dana u 11:52, na petnaest minuta zaustavljaju i celu državu. Ostatku društva ne preostaje ništa drugo nego da ih sluša, bodri i da bude uz njih sa svakim sledećim korakom, jer – **(BLO)KADA AKO NE SADA?**

„Sit-in“ protesti su nenasilan vid demonstracija kada građani okupiraju jedno mesto, obično sedeći, i odbijaju da ga napuste dok im se ne ispune zahtevi. Ovakva metoda protesta bila je dominantna šezdesetih u SAD tokom borbe za građanska prava i antiratnih demonstracija.

„Ilustrovana politika“,
27. maj 1969.

Sit-in protesti ispred Kapitola, Vašington 1965.
Izvor: Library of Congress

US SIMBOLI

Sanja Lukić

Božićna jelka

Božićna jelka, simbol sezone praznika koji predstavlja radost, nadu i zajedništvo, nije oduvek bila nezaobilazni deo američke tradicije.

Ritual ukrašavanja zimzelenog drveća na američki kontinent doneli su doseljenici iz Nemačke, a sve do sredine 19. veka ovaj običaj bio je ograničen na nemačko-američke zajednice. Međutim, ilustracije britanske kraljice Viktorije i princa Alberta okupljenih oko ukrašenog drveta koje su objavljene u američkim novinama 1850, inspirisale su imućnije porodice širom Sjedinjenih Država da usvoje ovaj običaj, a prvo zabeleženo božićno drveće u Beloj kući je ono iz vremena administracije predsednika Bendžamina Harisona 1889. godine. Ipak, ovaj običaj se ustalio tek početkom 20. veka, a prva dama Džeki Kenedi započela je tradiciju tematskog ukrašavanja božićne jelke kada je 1961. godine okitila drveće ukrasima sa motivima iz baleta *Krcko Oraščić*.

Tradicija isticanja nacionalnog božićnog drvca započeta je 1923. godine kada je predsednik Kalvin Kulidž osvetlio jelku od 15m u parku kod Bele kuće. Ovaj događaj je označio početak godišnje ceremonije osvetljavanja jelki, događaja koji simbolizuje nacionalno jedinstvo. Deceniju kasnije u Njujorku je otpočela slična tradicija – postavljanje i kićenje božićne jelke ispred Rokfelerovog centra, ceremonija koju od 1997. mogu uživo da prate milioni gledalaca.

Do kraja Drugog svetskog rata običaj kićenja božićnog drveta ustalio se u svim slojevima društva, a želja da ovaj simbol božićne ikonografije ostane odvojen od politike postala je gotovo nemoguća. Samim tim, moramo se osvrnuti i na trenutke tokom kojih je božićna jelka postajala simbol protesta i otpora! Talas studentskih protesta s kraja šezdesetih godina, koji su u SAD nosili jak antiratni sentiment, nije zaobišao ni paljenje lampica ispred Bele kuće 1969. godine. Naime, dok je predsednik Ričard Nikson palio lampione demonstranti su izražavali

svoje nezadovoljstvo ratom u Vijetnamu, ali je on, ne obazirući se na njihove povike, pojačao glas i jelku posvetio miru u predstojećoj deceniji. Četiri godine kasnije, Niksonova jelka ponovo se našla u centru protesta, ovaj put ekoloških, jer je Bela kuća u mesecima pre Božića primila stotine pisama od ekoloških organizacija i pojedinaca koji su zahtevali da se prestane sa sečenjem drveća za ceremoniju osvetljavanja. Protest je rezultovao prestankom sečenja jelki, te je od 1973. korišćeno zasađeno zimzeleno drveće.

Niz protesta iz ovog veka je u svom fokusu imao božićno drveće ispred Rokfeler centra. Naime, 2011. su aktivisti pokreta Okupirajte Vol Strit pokušali da poremete postavljanje ove jelke kome je prisustvovao i predsednik Barak Obama. Oni su u godinama teške ekonomske krize bili gnevni na predsednika koji je podržavao proslavu najbogatijih kako bi prikupio sredstva za svoju predstojeću kampanju. Studentski protesti koji već duže od godinu dana potresaju SAD zbog pomoći koju ova država pruža Izraelu su se u danima osvetljavanja božićne jelke 2023. peneli ispred Rokfeler centra sa ciljem privlačenja pažnje stotina hiljada ljudi koji svake godine prisustvuju ovom događaju.

Protesti i demonstracije koje sve češće u centar svojih aktivnosti stavljaju upravo božićnu jelku pokazuju kako je ovaj naizgled apolitični kulturni simbol iznova rekontekstualizovan u trenucima društvenih i političkih tenzija, noseći snažne poruke pravde, svesti i reformi, te isprepletenosti svakodnevnog i političkog života Sjedinjenih Država.

Božićna jelka okićena na temu *Krcka Oraščića*
Izvor: White House Historical Association

Osvetljavanje prvog nacionalnog božićnog drveta 1923.
Izvor: Library of Congress

THE CHRISTMAS TREE.

Victoria and Albert, *The Christmas Tree*, Godey's Lady's Book, decembar 1850.
Izvor: Public Domain

US KONTROVERZE

Vukašin Zorić

Travanjska gibanja

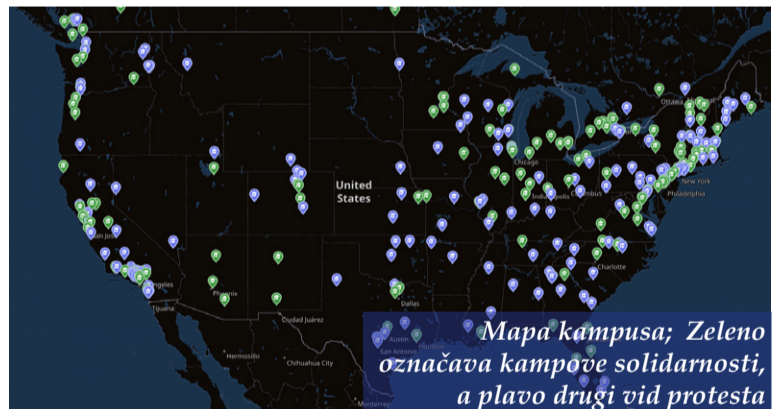
Studentski protesti 1968. godine bili su globalni fenomen. U Sjedinjenim Državama, generacija bebi-bumera zahtevala je, najkraće rečeno, slobodnije, pravednije društvo i mir u svetu. Na njujorškom Univerzitetu Kolumbija su grupe odvojene rasnom linijom – **Students for a Democratic Society** i **Student Afro-Society**, okupirale zgrade na kampusu preko mesec dana, tokom proleća. U toj turbulentnoj izbornoj godini, studenti su zahtevali da Univerzitet prestane da bude povezan sa američkom vojskom, koja je tada učestvovala u Vijetnamskom ratu. Pored toga, afroameričke studente posebno je pogodilo ubistvo borca za građanska prava, Martina Lutera Kinga Mlađeg. Studentsku blokadu razbila je njujorška policija, pohapsivši gotovo hiljadu studenata.

Po prvi put od 1968. godine, njujorška policija hapsila je na kampusu Univerziteta Kolumbija ove, 2024. godine. Pozadina događaja je jedna od najvećih kontroverzi američke politike – bezuslovna podrška Izraelu. Šta su studenti, pripadnici generacije Z, učinili ovim povodom? U ovoj turbulentnoj izbornoj godini, studenti su zahtevali da Univerzitet prestane da bude povezan sa izraelskim režimom, koji je odgovoran za humanitarnu katastrofu u Pojasu Gaze. Kako bi se njihov glas čuo, okupirali su delove kampusa četrnaest dana, tokom proleća. Ovaj put, rasa nije bila razlog za podele u tabore. Pored studentskih grupacija **Columbia University Apartheid Divest** i **Students for Justice in Palestine**, jedna od vodećih grupa blokade bili su Jevreji – **Jewish Voice for Peace**.

Kamp solidarnosti sa Gazom (Gaza Solidarity Encampment) nastao je 17. aprila u 4 ujutru, kao odgovor na najavljeno svedočenje pred Kongresom predsednice Univerziteta Minuš Šafik, o antisemitizmu na Kolumbijinom kampusu. Odgovor predsednice na studentski štrajk nije se čekao dugo. Ona je već sutradan odobrila njujorškoj policiji da uđe na kampus. Uhapšeno je preko 100 studenata, što je bilo nedovoljno da se kamp u potpunosti razbije. Univerzitetaska uprava pokušala je da disciplinskim merama slomi protest, no preko stotinu nastavnika na Kolumbiji podržalo je studente, a ubrzo im se pismima podrške pridružio i četvorocifren broj kolega širom sveta. Kamp su posetile dve demokratske članice Predstavničkog doma, Ilhan Omar i Aleksandrija Okasio Korteza.

Univerzitet Kolumbija,
Kamp solidarnosti sa Gazom

Mapa kampusa; Zeleno
označava kampove solidarnosti,
a plavo drugi vid protesta

Izvor: Wikipedia

Usledili su pregovori studenata i uprave, koji su završeni bez prihvatanja studentskih zahteva. Veze Univerziteta Kolumbija sa Izraelom su opstale. Posle kraha pregovora, stotine policajaca je 30. aprila upalo na kampus, pohapsilo preko 100 studenata, i razbilo blokadu.

Uprkos neispunjenju studentskih zahteva, blokada Kolumbije imala je širi značaj. Ona je inspirisala oko 140 studentskih akcija na univerzitetima širom Sjedinjenih Država. Proleće su obeležile blokade, podizanje kampova, napuštanje časova, „sit-in“ demonstracije.

Važna razlika između protesta 1968. i 2024. je to što su zahtevi studenata u 20. veku, uprkos hapšenjima, bili ispunjeni. Univerzitet Kolumbija zaista je prestao da saraduje sa Institutom za odbrambenu analizu, tj. američkim vojnim aparatom. Današnji studenti u SAD, koji su odlučili da se aktiviraju povodom nepravde koja im se dešava pred očima, izgubili su bitku. A rat...

VRLI AMERIČKI SVET

Emilija Cvetković

Čovek u borbi protiv sistema: slučaj Erin Brokovič

Erin Brokovič je poznata američka ekološka aktivistkinja. Početkom 1990-ih, kao samohrana majka, spletom okolnosti zaposlila se u advokatskoj kancelariji „Masri i Vitito“ u Kaliforniji kao pomoćnica, uprkos tome što nije imala profesionalno pravno obrazovanje. Dok je obavljala administrativne poslove, Erin je među dokumentacijom primetila izvesne obrasce u dijagnozama stanovnika malog grada Hinkli, smeštenog u blizini gasne stanice kompanije PG&E. Ispostavilo se da je tokom 1950-ih i 1960-ih godina, kompanija ispuštala šestoivalentni hrom – jeftinu, ali kancerogenu materiju koja se koristila u industrijskim postrojenjima, u odvodne bazene nedaleko od grada. Odatle se kontaminacija širila u podzemne vode, direktno utičući na kvalitet pijaće vode. Nakon uspešne saradnje sa meštanima i prikupljenih dokaza, na inicijativu Erin Brokovič, kancelarija je 1996. pokrenula tužbu protiv PG&E i dobila istorijski spor u vrednosti od 333 miliona dolara, čime je borba običnog čoveka postala simbol nade u suprotstavljanju moćnim korporacijama. Ali da li je Erin pobedila?

Sa tradicijom dužom od jednog veka, kompanija PG&E, kao glavni snabdevač prirodnim gasom i električnom energijom, bila je ključan faktor u industrijalizaciji Kalifornije, dok je istovremeno istorija njenog poslovanja obeležena kontroverzama. Početkom 1970-ih, na talasu borbe za ljudska prava, američko starosedelačko stanovništvo vodilo je proteste protiv kompanije usled oduzimanja zemljišta, ali ovaj slučaj ni izbliza nije odjeknuo kao ona koju je pokrenula Erin Brokovič. Publicitet koji je stekao Hinkli 2000-ih predstavljao je značajan korak ka razotkrivanju druge strane poslovanja jedne od najprofitabilnijih američkih kompanija u oblasti energetike, ali nije rešio sistemske probleme u poslovanju PG&E. Suočena sa dilemom da li uživati u novostečenom profitu ili investirati u održavanje ili modernizaciju infrastrukture, kompanija PG&E nastavila je da bira prvu opciju. Posledice ovakvih odluka rezultirale su eksplozijom gasovoda u predgrađu San Franciska 2010, kao i najrazornijim požarom „Kamp“ koji je pogodio severnu Kaliforniju 2018, usmrтивši 85 osoba i izazvavši ogromnu

materijalnu i ekološku štetu. U oba slučaja, kao uzrok tragedija sa smrtnim ishodom, dokazana je odgovornost kompanije PG&E usled decenija zanemarivanja gasovodne i električne infrastrukture. Uprkos narušenoj reputaciji, korporacija do danas dobija veliku finansijsku podršku američke vlade, ali se obavezala na okretanje poslovnog modelu zasnovanom na unapređenju infrastrukture i tranziciji ka obnovljivim energetskim izvorima. Erin Brokovič je svojim angažmanom u slučaju Hinklija doprinela skretanju pažnje na pitanje kvaliteta pijaće vode, kao elementarnog životnog resursa, ali konačno rešenje problema još uvek je daleko. Prisustvo šestoivalentnog hroma utvrđeno je i u ostalim delovima Kalifornije, ali zakonski dozvoljene granice ove materije u vodi još uvek nisu standardizovane jer predstavljaju ozbiljnu ekonomsku dilemu za kompanije odgovorne za vodosnabdevanje, s obzirom na sredstva koja je potrebno izdvojiti za unapređenje kvaliteta vode. Erin Brokovič je ipak kroz sopstvenu ekološku organizaciju nastavila borbu za očuvanje životne sredine u Misuriju, Teksasu, Mičigenu, a dalekosežan uticaj njenog delovanja učinio ju je metaforom ženskog ekološkog aktivizma širom sveta. Dingding Žang prozvana je „kineskom Erin Brokovič“ zbog aktivizma protiv industrijskog otpada, dok Filis Omido vodi slične borbe u Keniji.

Ime ekološke aktivistkinje Erin Brokovič proslavila je filmska adaptacija njene priče, transformišući je u fenomen pop-kulture, a Džulija Roberts je Oskarom nagrađena za glavnu ulogu u ovom filmu. Mimo filmskog scenarija, Erin Brokovič je očito odnela važnu pobjedu, ali su očekivanja glavnih žrtava, stanovnika Hinklija, danas gotovo napuštenog grada, izneverena, a novčana suma koju su dobili ispostavila se daleko manjom od one koja je pripala advokatima. U borbi protiv sistema, pobjeda pojedinačnih heroja nije dovoljna, stoga, Erin Brokovič u svojoj novoj knjizi poziva ljude da preuzmu odgovornost i aktivno se uključe u borbu za osnovne životne resurse jer, kako sama kaže, „supermen neće doći“.

NAJAVE KONFERENCIJE KONKURSI

Podkast meseca: Cool People Who Did Cool Stuff

Cool People Who Did Cool Stuff je podkast koji se bavi pojedincima, ali i pokretima i organizacijama koji su svojom borbom kroz istoriju pomerali društva, pokretali revolucije i menjali državne sisteme. Ovaj podkast, kako je i navedeno u njegovom opisu, nastoji da kroz priče o otporu i pobunama ponudi lekcije i inspiraciju ljudima današnjice za njihove borbe protiv opresije. Voditeljka i autorka podkasta je Margaret Kildžoj, uz producentinju Sofi Re Lihterman i goste iz različitih društvenih sfera.

Gotovo svaka epizoda za temu ima jedan manje ili više poznat događaj iz istorije revolucija, različite primere protesta i borbe za ljudska prava iz prošlosti, od prve epizode iz aprila 2022. posvećene Hejmarket aferi, preko tema iz Američkog građanskog rata, aktivnosti feminističkih, antifašističkih, ekoloških i LGBT+ pokreta, do delovanja pojedinaca poput Džozefine Bejker i Helen Keler. Dakle, ovaj podkast daje glasove grupama pobunjenika, buntovnika koji su na izvestan način menjali tok istorije, a nadamo se da će poslužiti i kao nadahnuće studentima u njihovim težnjama za pokretanjem promena!

Uživajte u slušanju!

Antiratne demonstracije, Vašington 1967.
Izvor: Library of Congress

Antiratne demonstracije, Vašington 1972.
Izvor: Flickr

Protesti srednjoškolaca protiv oružja, Minesota 2018. Izvor: Wikimedia

Ovoga puta izostavljamo najave za naredni mesec, podržavajući studente da istraju u svojoj borbi za ispunjenje zahteva.

Centar za američke studije vam želi srećne novogodišnje i božićne praznike!

Antiratne demonstracije, UCLA kampus, 1972.
Izvor: Wikimedia

